

Nr 66.

Av herr **Lundberg m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till social upplysningsfilm.

I statsverkspropositionen för budgetåret 1952/53 har under femte huvudtiteln upptagits ett reservationsanslag å 30 000 kronor till Social upplysningsfilm, vilket avses för framställning och distribution av kortare filmer, lämpade att utnyttjas i samhällets sociala upplysningsverksamhet. Motsvarande anslag har anvisats varje år från och med budgetåret 1947/48. Det disponeras för närvarande av den vid nyåret 1950 tillkallade kommittén för social upplysningsfilm. I kommitténs anslagsäskande till regeringen i augusti 1951 hemställdes, att anslaget för nästa budgetår måtte få utgå med 75 000 kronor, innebärande en höjning med 45 000 kronor jämfört med vad som beviljats för innevarande budgetår.

Anslaget tillkom på begäran av kommittén för social upplysning, som i juni 1946 anförtroddes att inom ramen för sitt utredningsuppdrag (den sociala upplysningens framtidsuppgifter) verkställa en av 1946 års riksdag (skr. nr 284) begärd utredning rörande filmens användning i statens upplysningsverksamhet om dess sociala välfärdsanordningar. Det var för kommittén lätt att konstatera, att filmen i mycket obetydlig omfattning tagits i anspråk för social information. Man kunde peka på ett tiotal kortfilmer, som tillkommit på beställning av eller med ekonomiskt bistånd av statliga organ. Ungefär lika många filmer av socialt upplysande typ hade producerats på initiativ av olika filmproducenter. En parallell undersökning, baserad på en rundfråga till ett stort antal myndigheter, institutioner och sammanslutningar i den sociala verksamheten eller med kontakter ditåt, gav vid handen, att det ringa antalet socialfilmer inte hade sin grund i bristande intresse för filmen som socialinformator. Behovet av sådan film underströks allmänt, och de önskemål, som i de inkomna svaren framfördes rörande lämpliga ämnen för sociala filmer, omfattade ett hundratjugutal konkreta förslag, flertalet med anknytning till de direkt socialvårdande uppgifterna. Nej, vad som enligt många vittnesbörd saknades de socialupplysande institutionerna var *pengar* att göra sådan film.

Kommittén fann detta förhållande stå i anmärkningsvärd kontrast till det starka ekonomiska stöd, som i vissa främmande länder lämnades av statsmakterna för att främja produktionen av socialt orienterad upplysningsfilm. Det gällde England, det land där en grupp entusiastiska filmskapare i slutet av tjugutalet hade gjort revolt mot spelfilmens verklighetsflykt och ateljékaraktär och skapat en filmgenre, den dokumentära filmen,

med sikte på att ge kunskapsbefordrande insyn i samhällsinstitutionernas arbete. Det gällde dokumentära filminsatser i Canada och andra delar av brittiska imperiet, i USA, i Sovjetunionen, i Frankrike, Italien, Tjeckoslovakien med flera länder, Danmark ej att förglömma.

Kommitténs undersökningar och överväganden redovisades i en på nyåret 1947 avlåten skrivelse till regeringen, vari begärdes ett första anslag till bedrivande av en provisorisk social filmverksamhet, ställd under kommitténs överinseende. I huvudsaklig överensstämmelse med kommitténs förslag förelade regeringen 1947 års riksdag proposition (nr 145) i ämnet med förslag om beviljande av ett reservationsanslag för ändamålet å 125 000 kronor. Propositionen bifölls av riksdagen. Under de efterföljande budgetåren har anslaget successivt nedskurits, först till 75 000 kronor och från och med innevarande budgetår till 30 000 kronor.

Filmens roll som socialt informationsmedel har ingående behandlats i socialupplysningskommitténs slutbetänkande (SOU 1949:31). Detta har onekligen berikat den i den offentliga debatten då och då ventilerade frågan om filmen i samhällsarbetets tjänst. Att Centralförbundet för socialt arbete år 1950 ägnade sin årspublikation Social årsbok åt ämnet, torde i icke ringa mån ha föranletts av nämnda betänkande.

Under tiden från socialfilmens start våren 1947 ha — såsom redovisas under ifrågavarande punkt i statsverkspropositionen — nio filmer inspelats. Det är inget överord att säga, att filmverksamheten mottagits med stort intresse och att dess hittillsvarande resultat rönt betydande erkännande. Viktiga områden av den sociala välfärdsverksamheten ha illustrerats på ett sätt som kunnat tillfredsställa såväl socialarbetarens krav på vederhäftighet som biografbesökarens anspråk på filmisk brio och god underhållning. Förslag om ämnen för nya inspelningar ha med jämna mellanrum inkommit till kommittén för social upplysningsfilm från myndigheter, institutioner, sammanslutningar och industriföretag. De uttalanden eller recensioner som gjorts i pressen i samband med filmernas visning ha så gott som undantagslöst varit klart berömmande. I utlandet ha flera av filmerna visats, främst i föreningar och liknande sammanhang men även i biografprogram, och därvid rönt ett mycket positivt mottagande enligt vad som framgår av bl. a. uttalanden som inrapporterats till svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet. Mellan svenska institutet och kommittén har för övrigt ett intimt samarbete etablerats i syfte att främja socialfilmernas utlandsvisning, vilket bl. a. resulterat i utarbetandet av en engelskspråkig version av filmen "Väg ur en kris", som i denna upplaga nu finns tillgänglig på institutets kontor i London och vid åtskilliga beskickningar i engelskspråkiga länder. En motsvarande version av filmen "Vi och våra gamla" förberedes. En spanskspråkig version av "Vi och våra gamla" har nyligen på initiativ av Nordisk Tonefilm presenterats vid den internationella film-

festivalen i Uruguay. Även från FN-håll har filmverksamheten rönt stor uppskattning; bl. a. har FN:s sociala avdelning i Genève för det social-filmbibliotek, som är under uppläggning där, förvärvat fyra av social-filmerna, varjämte chefen för den nämnda FN-avdelningen av personligt intresse för "Vi och våra gamla" åtagit sig att introducera den i socialvårds-kretsar i USA.

Det ligger inom socialfilmens möjligheter att återspegla delar av den sociala verklighet, som bildar begreppet Social-Sverige, låt vara inte allt men dock det väsentliga, en social verklighet i koncentrat så att säga. Den kan stimulera till lokala ansträngningar på områden som i något avseende släpa efter, den kan påpeka brister, antyda möjligheter och framtidsperspektiv eller belysa redan vunna resultat. Det är därför ur flera synpunkter beklagligt, att den sociala filmverksamheten, som nu nått aktningsvärd standard och omfattas av ständigt ökat intresse, genom de senaste årens anslagsrestriktioner bragts till svårigheter att fortsätta såsom den hittills bedrivits. Anslagstilldelningen har krympt samtidigt som filmkostnaderna successivt stegrats. Av statsverkspropositionen framgår, att av anslagsmedlen i början av december 1951 endast kvarstod ett belopp av 16 000 kronor för nyproduktion av social film. Detta belopp har nu nedgått till 10 000 kronor, sedan kommittén bemyndigats att lämna bidrag dels till inspelningskostnaderna för en på uppdrag av Riksföreningen mot barnförklammning under den förflutna hösten färdigbliven film i barnförklammningsfrågor och dels till den i det föregående omnämnda spanskspråkiga versionen av kommitténs film om åldringsvården. För angivna belopp kan man, så högt som prisnivån inom filmindustrien nu ligger, inte göra upplysningsfilm av kvalitet, såvida man inte vill begränsa området för filmverksamheten till enklare former av instruktions- eller undervisningsfilm. Läggs beloppet i fråga samman med den av Kungl. Maj:t föreslagna anslagstilldelningen för nästa budgetår, föreligga onekligen vissa möjligheter till fortsatt inspelning. Emellertid måste erinras om att anslagsmedlen även måste täcka de icke obetydliga kostnaderna för distribution av film och vad därmed har samband. Även administrations- och expenskostnader — även om de relativt sett utgöra anspråkslösa utgiftsposter — måste tas i betraktande. Något utrymme för experimenterande med nya anordningar i syfte att effektivisera filmdistributionen eller befrämja verksamheten som helhet tillåtes ej av den nuvarande situationen. En paus i verksamheten antingen nu i vår eller i ett tidigt stadium av nästa budgetår måste under alla förhållanden motses. Då den påbörjade sociala filmverksamheten måste betraktas som en framtidsuppgift för staten, synes det vara dålig ekonomi att låta trånga besparingssynpunkter dämna upp och hindra en lovande utveckling av folkbildningsarbetet på denna front. Det gäller här icke stora pengar: redan en ökning av anslaget till 50 000 kronor skulle kunna ge filmverk-

samhetens målsmän den marginal för fortsatt rörelsefrihet — utan sneglande åt kommersiella synpunkter eller kompromissande med kvalitetskraven — som ur allmänna synpunkter måste anses önskvärd.

Under åberopande av det anförda hemställas,

att riksdagen måtte för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kronor till Social upplysningsfilm.

Stockholm den 18 januari 1952.

John Lundberg.

Brita Elmén.

Gösta Netzén.

Ossian Sehlstedt.

Disa Västberg.

Eivor Wallin.

Helge Lindström.

Sven Persson.

Ingemar Andersson.